

Instapje

Auteur: vzw Kind en Taal
Datum: augustus 2015

Inhoudstafel

Inhoudstafel.....	2
Beschrijving praktijken opvoedingsondersteuning: een inleiding.....	3
1. Inleiding.....	4
2. Praktijkbeschrijving.....	5
2.1. Doelgroep.....	5
2.2. Doelstelling.....	5
2.3. Werkwijze/aanpak.....	5
2.4. Materialen en links.....	7
2.5. Positionering ten opzichte van andere praktijken.....	7
3. Onderbouwing.....	8
3.1. Theoretische argumenten.....	8
3.2. Argumenten op basis van onderzoek.....	11
4. Randvoorwaarden voor de uitvoering.....	13
4.1. Opleidingsniveau en benodigde bijscholing.....	13
4.2. Overdracht en implementatie.....	14
4.3. Kwaliteit.....	15
5. Bronnen.....	16
6. Contactgegevens.....	17

Beschrijving praktijken opvoedingsondersteuning: een inleiding

Er bestaan verschillende manieren om ouders en opvoedingsverantwoordelijken te ondersteunen bij het opvoedingsproces.

Vanuit haar missie en decretale opdrachten werkt EXPOO aan een overzicht en beschrijving van kwaliteitsvolle praktijken. Dit overzicht wil actoren inspiratie en mogelijkheden aanreiken in kwaliteitsvolle werkwijzen om een aanbod opvoedingsondersteuning uit te bouwen.

Het beschrijven, onderbouwen en documenteren van een praktijk is geen sinecure. Elke beschrijving is een momentopname enerzijds en tegelijkertijd een vereenvoudiging van een complexere realiteit dat het bieden van opvoedingsondersteuning is anderzijds. Een praktijkbeschrijving is daarom ook nooit “af” maar moet tegelijkertijd voldoende stabiel en getrouw de werkwijze weerspiegelen.

Tot slot willen we graag opmerken dat een praktijkbeschrijving best niet focust op alle zijsprongen van de werking. Bedoeling is een praktijkbeschrijving op te stellen die de kern van je werking weergeeft (je corebusiness) veeleer dan alle uitzonderlijke situaties te willen vatten. Slechts op deze wijze kan je helder maken waarin, voor wie en wanneer je goed bent in wat je doet.

EXPOO ondersteunt dit proces door jaarlijks een aantal praktijkwerkers in methodiekontwikkelingskringen samen te laten reflecteren. Daarnaast kan je als opvoedingsondersteuner je praktijk ook zelf beschrijven.

Vanuit de vaststelling dat er bij heel wat actoren vernieuwde interesse is voor programma's die de onderwijskansen van kinderen vergroten en de meerwaarde van de in Nederland ontwikkelde stap-programma's, nam EXPOO het initiatief om met de vzw Kind en Taal, de praktijk Instapje met deze beschrijving verder te ontsluiten.

De beschrijving bestaat uit 3 luiken:

- ✓ Praktijkbeschrijving;
- ✓ Theoretische onderbouwing;
- ✓ Randvoorwaarden voor de uitvoering.

1. Inleiding

Instapje is een ontwikkelingsstimuleringsprogramma voor kwetsbare ouders met een peuter. De deelnemende gezinnen worden één keer per week bezocht door een speciaal daarvoor opgeleide beroepskracht en dit gedurende anderhalf jaar. Deze medewerkster speelt met het kind en praat met de moeder. Het kind doet zo spelenderwijs nieuwe spel- en leerervaringen op. De moeder leert de ontwikkeling van haar kind te ondersteunen en stimuleren.

Instapje is ontwikkeld in Nederland (1991, Nijmegen) in functie van het Nederlands onderwijslandschap. Instapje is volgens het Nederlands Jeugdinstituut theoretisch goed onderbouwd en er bestaan eerste aanwijzingen dat de beoogde effecten worden bereikt.

Vzw Pas Genk paste in nauw overleg met Nederland het programma aan voor de Vlaamse onderwijssituatie. Het geprotocolleerde programma werd uitgebreid met een half jaar zodat ouders en hun kinderen die deelnemen aan Instapje, gedurende anderhalf jaar worden begeleidt. Zo kan Instapje naadloos aansluiten op de instap in het kleuteronderwijs in Vlaanderen.

Deze praktijkbeschrijving is een weergave van de Vlaamse bewerking.

2. Praktijkbeschrijving

2.1. Doelgroep

Instapje richt zich in eerste instantie tot kwetsbare ouders met kind(eren) tussen 1 en 2,5 jaar (12 tot 30 maanden) die de ontwikkeling van hun kind onvoldoende stimuleren.

Kwetsbare ouders zijn ouders met een lage sociaaleconomische status en het daaraan verbonden lagere aanzien en prestige. De gelijke-onderwijskansenindicatoren en/of de Sociaal Economische Score vormen de meer formele selectiecriteria:

- ✓ de thuistaal van het kind is niet het Nederlands;
- ✓ de ouder(s) ontvang(t)(en) een werkloosheidsuitkering;
- ✓ het hoogst behaalde diploma van de moeder is lager onderwijs of lager.

2.2. Doelstelling

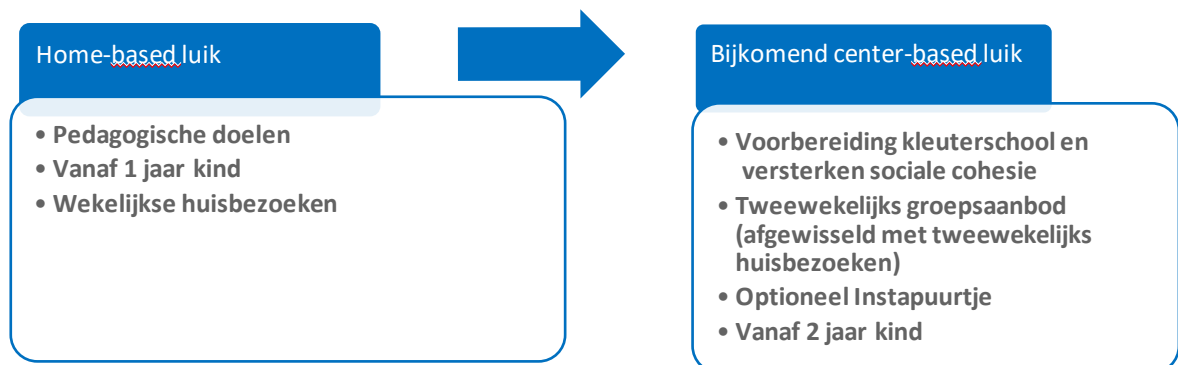
Het einddoel van Instapje is verbeterde onderwijskansen van kinderen in kansarme situaties opdat de kinderen meteen een goede start in het kleuteronderwijs kunnen maken. Om dit doel te bereiken worden vijf subdoelen nagestreefd, gericht op het stimuleren van de ontwikkeling van de kinderen en het verbeteren van de inbreng die ouders hebben in interactie met hun kind/kinderen.

De 5 subdoelen zijn:

- ✓ de ouder biedt emotionele steun aan het kind;
- ✓ de ouder heeft respect voor de autonomie van het kind;
- ✓ de ouder biedt structuur en stelt grenzen aan het kind;
- ✓ de ouder kan informatie en uitleg geven aan het kind;
- ✓ de ouder is sociaal verbonden met zijn omgeving.

2.3. Werkwijze/aanpak

Instapje is opgedeeld in twee grote luiken, m.n. een home-based en een center-based luik.

Er wordt gestart met het home-based luik in de periode dat een kind tussen 12 en 16 maanden oud is en loopt totdat het kind kan instappen in het kleuteronderwijs. In het home-based luik gaat een medewerkster van Instapje wekelijks naar het gezin toe om te werken aan de ontwikkeling van het kind op de vier ontwikkelingsgebieden.

Vervolgens wordt bijkomend gestart met het center-based luik vanaf dat het kind de leeftijd van 24 maanden heeft bereikt. Dit betreft een groepsaanbod, het Instapklasje waar moeders en kinderen zich samen met een medewerkster voorbereiden op de kleuterschool. Dit groepsaanbod vindt tweewekelijks plaats terwijl de huisbezoek uit het pedagogische luik tijdens de overige weken tweewekelijks blijven doorlopen.

Optioneel kunnen ouders ook deelnemen aan het Instapuurtje dat voor de hele omgeving wordt georganiseerd voor ouders met kinderen van 0 tot 3 jaar.

Home-based luik: pedagogische doelstelling

Bij het programma Instapje wordt een gezin één keer per week bezocht gedurende een jaar door een speciaal daarvoor opgeleide paraprofessional (de contactmedewerkster) met een specifiek profiel. Zij speelt met het kind en praat met de moeder. De contactmedewerkster is in haar manier van omgaan met het kind model voor de moeder. Zij bespreekt de opvoedingsthema's en de vuistregels met de moeder en doet samen met het kind de Instapje - activiteiten, waarbij ze laat zien hoe de vuistregels helpen de ontwikkeling van het kind te stimuleren. Het kind doet zo spelenderwijs nieuwe spel- en leerervaringen op. De moeder leert de ontwikkeling van haar kind te ondersteunen en stimuleren. Daarbij wordt gebruik gemaakt van een geprotocolleerd programmaboek met activiteiten (activiteitenmap).

De activiteiten die werden ontwikkeld voor Instapje, trachten in te werken op vier verschillende kind- en omgevingsfactoren die bijdragen tot schoolsucces:

1. Veerkracht;
2. Sociale competentie;
3. Cognitieve –en taalontwikkeling;
4. Adequate ondersteuning door de opvoedingsverantwoordelijken, in eerste plaats de ouders.

De contactmedewerksters begeleidt de activiteit steeds in de sterkst aanwezige thuistaal, geeft uitleg bij de activiteit en doet ze ook voor.

Center-based programma: voorbereiding op kleuterklas

Verder is er ook een center-based programma. Dit aanbod is bedoeld voor de Instapje- ouders met kinderen vanaf de leeftijd van 2 – 2,5 jaar. Wij noemen dit groepsaanbod het Instapklasje. Alle moeders en kleuters die deelnemen aan Instapje komen tweewekelijks samen in groep en bereiden zich elk op hun manier in een veilige en laagdrempelige omgeving voor op de realiteit van de kleuterschool. De kinderen worden er in een voor hen veilige omgeving voorbereid op de kleuterschool. De ouders krijgen vorming over verschillende opvoedings- en onderwijsthema's. De andere week loopt het huisbezoek gewoon door.

Daarnaast wordt ook het **Instapuurtje** georganiseerd waaraan alle ouders in de wijk met een kind tussen -9 maanden tot 3 jaar mogen deelnemen. Dit ontmoetingsmoment wil het gemeenschapsgevoel in de wijk versterken en zorgen voor een sociaal netwerk bij de ouders. Het is ook een laagdrempelige manier om kennis te maken met Instapje.

Inbedding en continuïteit Instapje

Essentieel is dat Instapje is ingebed in een netwerk van instellingen en dat sleutelfiguren achter het programma staan.

Ook is het nodig te zorgen dat Instapje een structureel programma kan worden. Het voortdurend creëren van draagvlak voor Instapje is essentieel om continuïteit te bewerkstelligen. Daarvoor moet het programma regelmatig

onder de aandacht worden gebracht. Beleidsmakers dienen op de hoogte te zijn en te blijven van de voortgang en de effecten van het programma.

2.4. Materialen en links

De materialen voor de uitvoering van het programma zijn enkel verkrijgbaar na het toekennen van een licentie door de VZW Kind en Taal:

- ✓ Handleiding van de coördinator Instapje;
- ✓ Handleiding van de contactmedewerkster Instapje;
- ✓ Werkmap voor de ouders met uitgewerkte werkbladen;
- ✓ Leesboeken voor de kinderen.

2.5. Positionering ten opzichte van andere praktijken

Niet beschreven.

3. Onderbouwing

3.1. Theoretische argumenten

Instapje werd in Nederland ontwikkeld en onderzocht. Voor de theoretische onderbouw verwijzen we naar de publicatie in de Databank Effectieve Interventies (<http://www.nji.nl/nl/Kennis/Databanken/Databank-Effectieve-Jeugdinterventies/Erkende-interventies/Instapje>).

Onderstaand wordt een samenvatting van de theoretische onderbouwing gegeven:

Instapje is een stimuleringsprogramma dat in oorsprong ontwikkeld is voor gezinnen in potentiële achterstandssituaties. Deze keuze is te motiveren vanuit een emancipatorisch perspectief, eerder dan vanuit een deficit perspectief. Potentiële achterstand verwijst naar het risico op onderwijsachterstand, omdat het kind met een zwak startprofiel aan zijn onderwijsloopbaan begint. Het opleidingsniveau van de primaire opvoeder(s) wordt beschouwd als een criterium voor potentiële achterstand. Met het oog op een goede startpositie in het basisonderwijs lijkt stimulering in de voorschoolse periode broodnodig te zijn.

Onderzoek naar de effecten van interventieprogramma's bij gezinnen in achterstandssituaties wijzen er op dat een vroege start in het algemeen meer effectief is, maar over de vraag hoe vroeg het beste gestart kan worden, lopen de nog meningen uiteen. Omdat er op de leeftijd van 3 à 4 jaar al grote verschillen in taal- en cognitieve ontwikkeling geconstateerd zijn tussen kinderen uit verschillende sociale milieus, wordt aangenomen dat interventie die gericht is op het verbeteren van onderwijskansen in ieder geval op zeer jonge leeftijd zou moeten aanvangen.

Van uiteindelijke naar onmiddellijke doelstelling

De uiteindelijke doelstelling

Het verbeteren van de onderwijskansen van kinderen in achterstandssituaties: er zijn 4 groepen van kind- en omgevingsfactoren te onderscheiden die bijdragen tot een goede ontplooiing van een kind in het basisonderwijs:

1. Veerkracht

Breed persoonskenmerk, vermogen van een persoon om zich vindingrijk aan te passen aan veranderende omstandigheden en op flexibele wijze zijn beschikbare repertoire aan probleemoplossingsstrategieën te benutten. Veerkracht van een kind in basisschoolperiode is al redelijk stabiel en, onafhankelijk van intelligentie, samenhangt met zijn schoolvorderingen over deze gehele periode; emotioneel ondersteunend huiselijk klimaat in de eerste levensjaren bevorderen de veerkracht-ontwikkeling (ouder-kind interactie)

2. Sociale competentie

Sociale competentie in de omgang met leerkrachten en met leeftijdsgenoten is een tweede kenmerk dat van belang is voor een optimale ontplooiing van een kind in het onderwijs (bv het vermogen om op een adequate manier hulp en uitleg te vragen aan de leerkracht). Ook sociale en communicatieve vaardigheden in de omgang met klas- en leeftijdsgenoten hebben een direct effect bij de taakuitvoering. De kwaliteit van relaties met leeftijdsgenoten drukt daarnaast een belangrijke stempel op het welbevinden van een kind in de schoolsetting: er is dus ook sprake van een indirecte invloed van sociale competentie op schoolsucces. Een 'goede' en 'veilige' relatie in de eerste 2 levensjaren met de voornaamste opvoeders voorspelt meer sociaal vaardige kinderen in de basisschoolperiode en meer vriendschapsrelaties. Goede opvoeder-kind relatie : beschikbaarheid en toegankelijkheid van de ouder voor steun en troost (bereidheid en openheid in communicatie, affectie-uitwisseling, het relatief weinig voorkomen van conflicten). Een goede relatie: afhankelijk van de inbreng van de opvoeder in de interactie met het kind.

3. Cognitieve en taalontwikkeling

Alle kennis en vaardigheden die van meer inhoudelijk belang zijn voor het onderwijsleerproces. Kinderen construeren 'kennis' in sociale interacties met volwassenen. Bij interventie in de pre verbale periode is de nadruk op de cognitieve en verbale vaardigheden van het kind niet van primair belang. Aangewezen is om in die programma's zich te richten op het bevorderen van de ontwikkeling van een goede ouder-kind relatie, waarbij het kind gericht blijft op communicatie met de ouder en waarin die communicatie soepel en zonder veel conflicten verloopt, dan legt het de basis voor vruchtbare, meer 'cognitief getinte' interacties van het kind met de ouder en met andere opvoeders in latere jaren. Bv. hoe beter de moeder-kind relatie, des te meer pogingen bleken kinderen te ondernemen om te lezen en des te minder problemen deden zich tijdens de interactie voor. Ouderlijke responsiviteit is de belangrijkste determinant van de kwaliteit van de ouder-kind relatie. Stimuleringsprogramma's die zich richten op de ouderlijke responsiviteit én op de cognitieve ontwikkeling scoren het beste op vlak van lange termijn effecten.

4. Ondersteuning door de opvoeder

Een goede ondersteuning van een schoolgaand kind door zijn primaire opvoeders is een 4de factor die bevorderlijk is voor zijn succes op school: interesse tonen in het schoolgebeuren en in de vorderingen van kind, aanmoedigen en motiveren om zich in te zetten, openstaan voor de problemen van het kind en hulp bieden in het oplossen daarvan.

De kwaliteit van ondersteuning die ouders aan hun kinderen geven, blijkt over de eerste levensjaren van het kind stabiel. Daarom is het belang dat eventuele beïnvloeding op dit gebied zo vroeg mogelijk plaatsvindt. Een weinig sensitief reactiepatroon van de kant van de opvoeder kan immers al vroeg leiden tot problemen in de relatie met het kind, die op hun beurt het geven van adequate ondersteuning in verdere ontwikkelingsfasen bemoeilijken. Van belang dus: zo vroeg mogelijk de betrokkenheid van ouders te stimuleren op de ontwikkeling van hun kind en van hun vermogen om de behoeften en signalen van het kind te herkennen en er op adequate wijze op te reageren: hierdoor gaan ouders zichzelf in de opvoeding als succesvol ervaren, heeft een positief lange termijn effect.

De onmiddellijke doelstelling

We zien dat interventie in de aller vroegste levensjaren substantieel kan bijdragen aan een goede ontwikkeling van kindkenmerken die belangrijk zijn voor schoolsucces. De ouder-kind interactie in die 1ste levensjaren vormt de voedingsbodem voor de ontwikkeling van persoonskenmerken, kennis en vaardigheden die het kind in de verdere interacties later in het onderwijs van pas zullen komen.

Het bevorderen van de kwaliteit van de ouder-kind interactie is de onmiddellijke doelstelling van Instapje. De interventie is gericht op de wijze waarop de opvoeder het kind in de dagelijkse interacties ondersteunt.

Kwaliteit van ondersteuning: 4 dimensies van opvoedersgedrag.

Centrale thema's in de ontwikkeling
door de opvoeder

Relevante dimensies van ondersteuning van 0 – 2 jarigen

VEILIGHEID
opvoeder als veilige basis voor exploratie

AUTONOMIE

SOCIALISATIE

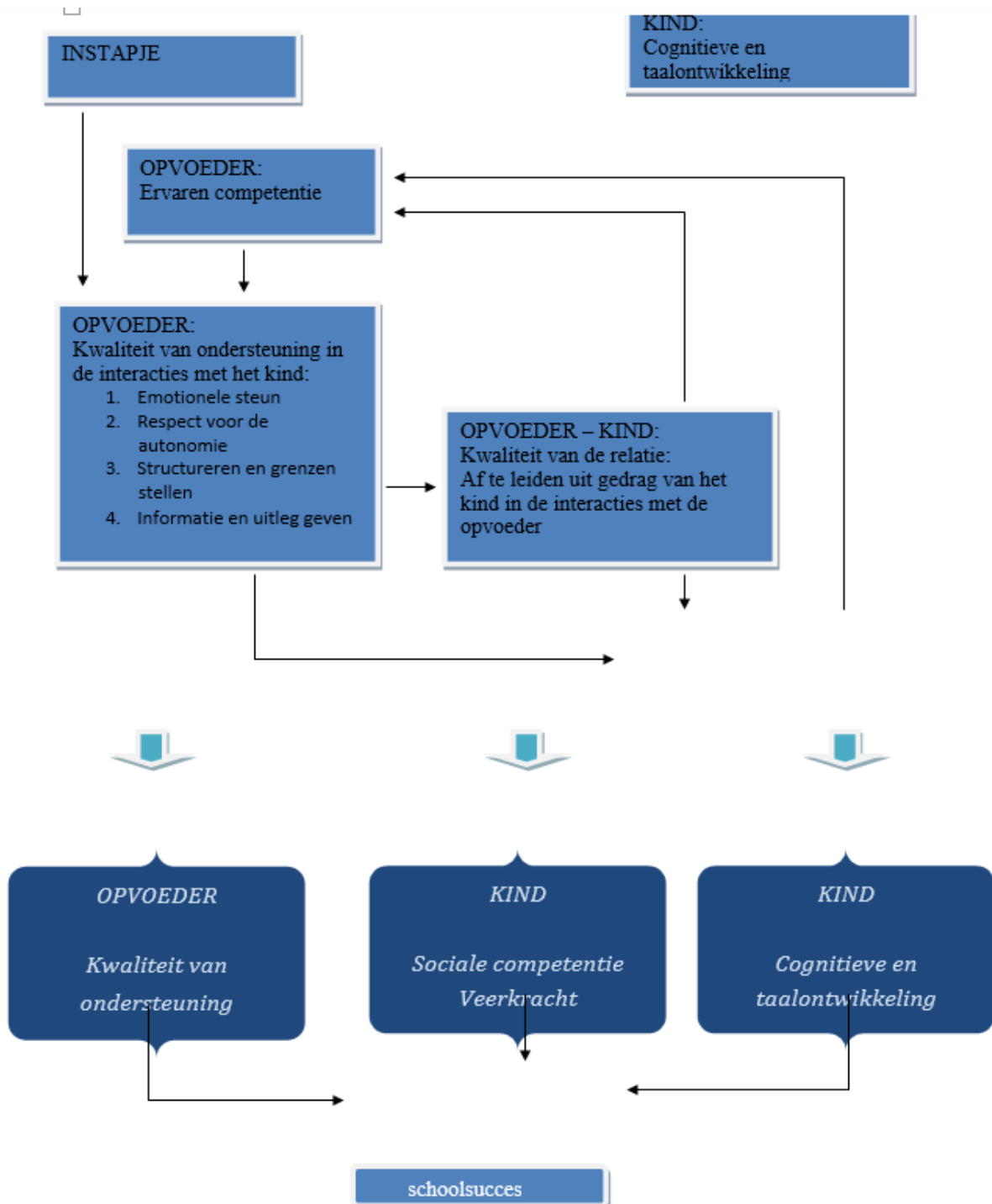
overdracht van kennis en vaardigheden

1. EMOTIONELE STEUN
sensitief ingaan op signalen
om contact en troost

2. RESPECT VOOR DE AUTONOMIE
laten ervaren van de eigen
competentie

3. STRUCTUREREN EN GRENZEN
STELLEN

4. INFORMATIE EN UITLEG GEVEN

3.2. Argumenten op basis van onderzoek

De eerste empirische aanwezigheid voor het programma Instapje op basis van 3 onderzoeken zijn veelbelovend.

1. Startonderzoek in 1994

Instapje werd oorspronkelijk ontwikkeld in 1991 aan de Katholieke Universiteit van Nijmegen. Uit het initiële onderzoek (zonder voormeting) naar dit programma (Meij, Riksen-Walraven, Hubbard, & Zevalkink, 1994) blijkt dat de Instapje-kinderen scoorden hoger op een ontwikkelingsschaal dan de controlegroep. De moeders boden het kind betere ondersteuning, gaven meer ruimte aan autonomie, gaven beter structuur en emotionele ondersteuning. Er was geen effect op de kwaliteit van de ouder-kindrelatie en de ervaren opvoedercompetentie.

2. Onderzoek aan de KUL in 2010

In 2010 voerden De Haene en Colpin verder onderzoek naar het programma Instapje zoals geïmplementeerd in Genk (De Haene, Colpin, Meurs, Linden, & Withofs, 2010). Zij kwamen o.b.v. 2 studies met een post-test only quasi-experimental design tot volgende conclusie:

Dit onderzoek suggereert dat Instapje, zoals toegepast in het Genkse project, positieve effecten heeft op de kwaliteit van de moeder-kindinteractie onmiddellijk na afloop van het programma. Er werden ook aanwijzingen gevonden voor een betekenisvol positief effect op de cognitieve kindontwikkeling. Dit laatste positieve effect is onafhankelijk van de effecten van kansarmoede en het buiten België geboren zijn van moeder, die elk op zich grotere negatieve effecten op de cognitieve kindontwikkeling hebben. Daarnaast zijn er indicaties dat Instapje een groter effect heeft op de cognitieve ontwikkeling van kinderen uit kansarme gezinnen, wat suggereert dat het belangrijk is in de toekomst de rekrutering voor het programma goed op de kansarme doelgroep te (blijven) richten. Onafhankelijk hiervan zijn er indicaties dat Instapje wel een positief effect heeft voor kinderen van wie de moeder in België is geboren, maar niet voor kinderen met een buiten België geboren moeder. Dit noopt tot het in vraag stellen van de culturele afstemming van het programma voor eerste-generatiemoeders.

Dit onderzoek kan, met in acht neming van een aantal belangrijke methodologische beperkingen, gezien worden als een eerste stap in de empirische onderbouwing van de werking van Instapje in Genk. De indicaties voor positieve effecten dienen, na eventuele aanpassingen op basis van dit onderzoek, gerepliceerd te worden in onafhankelijk onderzoek met grotere steekproeven en een (bij voorkeur experimenteel) design met pre- en postmeting.

3. Onderzoek aan de KUL in 2010-2013

In de periode 2010 – 2013 is aan de KUL verder onderzoek gevoerd naar Instapje zoals geïmplementeerd in Genk. Er wordt bevestigd dat Instapje een evidence-based programma is met heel wat werkzame ingrediënten. Gezinnen die deelnamen aan Instapje scoorden significant beter op de moeder-kind relatie. Instapje heeft een betekenisvol effect op de cognitieve ontwikkeling bij het kind. Het effect is duidelijk bij gezinnen in kansarmoede en groter bij kinderen van moeders geboren in België (in vergelijking met dat van moeders elders geboren.)

Referentielijst

Riksen-Walraven, J.M.A. (1994). Instapje. *Ontwikkeling en evaluatie van een thuisstimuleringsprogramma voor Surinaamse opvoeders met een kind van één jaar*. Rijswijk: Ministerie van WVC.

Riksen-Walraven, J.M., Meij, J.Th., Hubbard, F.O. & Zevalkink, J. (1996). Interventions in lower-class Surinam-Dutch families: Effects on mothers and infants. *International Journal of Behavioral Development*, 19, 739-756.

Meij, H., Mutsaers, K., & Pennings, T. (2009). *Effecten van voor- en vroegschoolse programma's in Nederland*. Nederlands Jeugdinstituut.

Meij, H., Riksen-Walraven, M., Hubbard, F., & Zevalkink, J. (1994). *Effecten van een interventieprogramma bij ouders van jonge Surinaamse kinderen in achterstandssituaties*. In J.R. M. Gerris (Ed.), *Pedagogische ondersteuning van gezinnen en hulpverleners* (pp.111-122). Assen: van Gorcum.

Linden, L., & Withofs, A. (2010). *Verhogen van schoolsucces bij kinderen uit kansarme gezinnen. Onderzoek over het programma Instapje*. (niet gepubliceerde masterproef o.l.v. H. Colpin, P. Meurs, & L. De Haene).

K.U.Leuven: *Schoolpsychologie en Ontwikkelingspsychologie van Kind en Adolescent*

Colpin, H. & Dehaene, L. (2010). *Bevorderen van de onderwijskansen van kinderen uit kansarme milieus. Onderzoek naar het effect van het programma Instapje in Genk Noord*. K.U.Leuven: *Schoolpsychologie en Ontwikkelingspsychologie van Kind en Adolescent*.

Vandenbroucke, L. & Verbinnen L. (2013). *Onderzoek naar de lange termijneffecten van Instapje*. (niet gepubliceerde masterproef o.l.v. H. Colpin, P. Meurs, & L. De Haene).

K.U.Leuven: *Schoolpsychologie en Ontwikkelingspsychologie van Kind en Adolescent*

4. Randvoorwaarden voor de uitvoering

In dit deel komen kort de benodigde organisatorische randvoorwaarden aan de orde om het programma te kunnen uitvoeren. Dergelijke voorwaarden moeten garanderen dat de uitvoering van het programma op kwaliteitsvolle wijze kan gebeuren.

4.1. Opleidingsniveau en benodigde bijscholing

De Instapje-medewerksters zijn uitkeringsgerechtigde, werkzoekende vrouwen die in aanmerking komen voor SINE (sociale inschakelingseconomie en LDE (lokale diensteconomie) tewerkstelling. Het betreft laaggeschoolde vrouwen die als ervaringsdeskundige ingeschakeld worden. Zij hebben bij voorkeur dezelfde etnische achtergrond als de gezinnen die zij begeleiden.

Contactmedewerkers

De Genkse situatie heeft ons geleerd dat het belangrijk is dat de contactmedewerksters ervaringsdeskundigen zijn en een groot inleefvermogen hebben wat de doelgroep aangaat. Ze hebben m.a.w. een insiderperspectief. Het is ook nodig dat er in de groep contactmedewerksters een culturele diversiteit aanwezig is, dwz dat de samenstelling van de groep een weerspiegeling nastreeft van de bestaande diversiteit in de doelgroep in betreffende wijk of gemeente. Deze werkwijze garandeert de beste aansluiting met de ouders die ze begeleiden.

Functieprofiel van een contactmedewerker

De kernactiviteit van een contactmedewerker is het systematisch, integer en resultaatgericht en klantgericht handelen m.b.t. het uitvoeren van het programma tijdens de huisbezoeken en het begeleiden van ouders bij het bewust worden van de pedagogische vaardigheden, het animeren van activiteiten, de organisatorische planning en het signaleren van problematische opvoedsituaties.

De contactmedewerker beschikt over voldoende communicatieve vaardigheden. In haar/zijn communicatie zowel naar klanten, collega's als leidinggevenden houdt ze rekening met ieders behoeften, is ze discreet en gaat ze met respect om met de anderen.

Aangezien de contactmedewerker niet enkel met klanten in aanraking komt maar ook met het eigen team, het opgebouwde netwerk en organisaties die relevant zijn voor het uitoefenen van zijn/haar taak wordt van hem/haar ook gevraagd om vanuit de doelstellingen van Instapje opbouwend samen te werken met de verschillende partijen.

Doorheen de hele opleiding en tijdens het werk hecht de organisatie Instapje heel veel waarde aan volgende attitudes: betrouwbaarheid en integriteit, gezonde assertiviteit, engagement, doorzettingsvermogen, stiptheid en orde, bereidheid tot leren, flexibiliteit en aanwezigheid van zelfstandigheid.

Inwerking en begeleiding

Nadat de contactmedewerkster is aangeworven dient ze een goede inwerkperiode te krijgen. Deze inwerkperiode loopt gedurende een maand. In die maand maakt ze kennis met de eigen organisatie, het netwerk waar ze over kan beschikken om haar werk uit te voeren, de wijk waar ze in gaat werken en alle relevante instellingen van Limburg en de eigen gemeente.

Tijdens deze periode krijgt de contactmedewerkster een introductie van Instapje zodat ze kennis maakt met alle facetten van het programma en de uitvoering ervan. De introductie dient uit de volgende elementen te bestaan:

1. achtergrond, uitgangspunten, doelen, materiaal en methodiek van Instapje;
2. het leren kennen en toepassen van de vuistregels;
3. het werven van ouders die aan het project willen meedoen;
4. het uitvoeren van de huisbezoeken (eigen rol, richtlijnen, voorbereiden, eerste huisbezoek);
5. doorheen de periode van introductie en in de volgende maanden komen volgende modules nog aan bod:
 - ✓ de ontwikkeling van het jonge kind;
 - ✓ spel en spelen;
 - ✓ opvoedingondersteuning;
 - ✓ communicatie;
 - ✓ werken met een groep;
 - ✓ taalontwikkeling en ontlukende geletterdheid;
 - ✓ interactief voorlezen en vertellen;
 - ✓ psychosociale attitudes (gebaseerd op de map sterk aan het werk).

Ook na de introductiemaand heeft de contactmedewerkster nog opleiding nodig, niet enkel tijdens teammomenten maar ook in extra georganiseerde opleidingen. Onderdelen die zeker aan bod dienen te komen zijn:

Vuistregels en de spelactiviteiten, de gevraagde interactieve houding en het overdragen daarvan aan de ouders. We adviseren om niet alleen in het begin maar ook daarna de uitvoering in de praktijk af en toe te bekijken. Gericht feedback op het toepassen en overdragen van de vuistregels blijft gewenst. Als een contact medewerkster te routinematig wordt na verloop van tijd dan heeft dit zijn invloed op het uitvoeren van het programma. Toch blijft het programma maatwerk vereisen per gezin: er zijn steeds nieuwe ouders, zodat een contactmedewerkster als het ware een stapje terug dient te doen om optimaal aan te sluiten bij de pas beginnende ouders. Regelmatige feedback en het aanreiken van vernieuwende ideeën tijdens opleidingen, is dus nodig om 'fris' en enthousiast het werk te blijven doen.

4.2. Overdracht en implementatie

Programma-integriteit

Instapje is vertrokken als een evidence based programma en vinden we terug in de richtlijnen van veelbelovende en effectieve interventies. Op basis van het effectonderzoek noemde de KULeuven de implementatie van Instapje in Genk een voorbeeld van een 'Evidence Based Practice'. De nauwe samenwerking met het NJI, op basis van de programma-licentie Instapje, veronderstelt dat de gemeenten die kiezen om Instapje te implementeren zich houden aan absolute 'programma-trouw' en absolute onderschrijving van gestelde voorwaarden: randvoorwaarden op vlak van projectplan, inbedding, implementatie, trainingen, materiaalgebruik en werkvormen.

Inbedding en projectplan

Het initiatief om Instapje te starten in een buurt of gemeente wordt bij voorkeur gezamenlijk genomen door een groep van professionals in overleg met lokale besturen en beleidsmedewerkers. Daarbij is het nodig dat zij een lokale begeleidingsgroep vormen die verantwoordelijk is voor het voorbereidende proces en de effectieve start van Instapje. Het opstellen van een projectplan is een belangrijke eerste stap.

Conform de beleidsvisie van Instapje moet het 10-puntenplan op voorhand in deze lokale begeleidingsgroep gecommuniceerd en onderschreven zijn. Een toetsing van de lokale realiteit in betreffende gemeente aan deze 10 kwaliteitscriteria maakt concreet in hoeverre Instapje kwalitatief en onderbouwd zal geïmplementeerd worden in betreffende gemeente.

Implementatie

Naast de kwaliteitscriteria die een barometer zijn voor de heersende beleidsvisie in betreffende gemeente bieden we een handige Quick- checklist voor de implementatie van Instapje. (zie bijlage)

Trainingen

Zie opleidingsschema hierboven. Indien een stad, gemeente of instelling wenst te starten met Instapje wordt er een voorstel van implementatie en opleiding van coördinatoren en contactmedewerksters voorgesteld door de vzw Kind en Taal.

4.3. Kwaliteit

Het initiatief om Instapje te starten in een buurt of gemeente wordt bij voorkeur gezamenlijk genomen door een groep van professionals in overleg met lokale besturen en beleidsmedewerkers. Daarbij is het nodig dat zij een lokale begeleidingsgroep vormen die verantwoordelijk is voor het voorbereidende proces en de effectieve start van Instapje.

Het opstellen van een projectplan is een belangrijke eerste stap.

Conform de beleidsvisie van Instapje moet het 10-puntenplan op voorhand in deze lokale begeleidingsgroep gecommuniceerd en onderschreven zijn. Een toetsing van de lokale realiteit in betreffende gemeente aan deze 10 kwaliteitscriteria maakt concreet in hoeverre Instapje kwalitatief en onderbouwd zal geïmplementeerd worden in betreffende gemeente.

In het projectplan lezen we hoe deze 10 kwaliteitscriteria lokaal verankerd zijn of zullen worden. Naast de kwaliteitscriteria die een barometer zijn voor de heersende beleidsvisie in betreffende gemeente bieden we een handige Quick- checklist voor de implementatie van Instapje.

- ✔ Instapje is goed ingebed in het beleid van de lokale gemeente, er zijn duidelijke afspraken met ambtenaren en er bestaat een goede afstemming met andere programma's en activiteiten.
- ✔ Lokale sleutelfiguren staan achter het programma.
- ✔ Het is aangewezen dat Instapje een structureel programma wordt en niet enkel afhankelijk is van tijdelijke projectmiddelen.
- ✔ De initiatiefnemers onderzoeken op voorhand welke de meest ideale wijken of gebieden zijn om Instapje te organiseren. Hoeveel gezinnen met jonge kinderen wonen in een bepaalde wijk? Hoeveel geboortes zijn er op jaarbasis in dat bepaald gebied? En hoe groot is het percentage geboortes van kinderen in kansarme gezinnen? Hoeveel gezinnen dienen deel te nemen om de laagopgeleide doelgroep voldoende representatief te bereiken?
- ✔ Er moet een voldoende verdichting zijn van geboortes van kinderen in kansarme gezinnen in het weerhouden gebied. Wijken met een aantoonbaar verhoogd risico-profiel op vlak van SES-kenmerken. Instapje heeft deze concentratie nodig om goed te kunnen werken. In kader van de positieve promotie moet het programma voldoende zichtbaar én betekenisvol kunnen zijn voor een wijk met zijn bewoners. Er moet over gesproken kunnen worden; mond-aan-mond-reclame is heel belangrijk om in te stappen in Instapje.
- ✔ Eénmaal het gebied weerhouden voor de uitvoering van Instapje, beschikken de initiatiefnemers over een grote gebiedskennis (een gedetailleerde foto van de wijk of het gebied).

5. Bronnen

Website Instapje Genk: <https://www.kindentaal.be/programma/instapje> / www.kindentaal.be

Beschrijving Instapje in de databank effectieve interventies:

<http://www.nji.nl/nl/Kennis/Databanken/Databank-Effectieve-Jeugdinterventies/Erkende-interventies/Instapje>

De Haene, L., Colpin, H., Meurs, P., Linden, L., & Withofs, A. (2010). *Bevorderen van de onderwijskansen van kinderen uit kansarme milieus. Onderzoek naar het effect van het programma Instapje in Genk Noord*. Leuven: Katholieke Universiteit Leuven, Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen.

Meij, H., Riksen-Walraven, M., Hubbard, F., & Zevalkink, J. (1994). Effecten van een interventieprogramma bij ouders van jonge Surinaamse kinderen in achterstandssituaties. In Gerris (Ed.), *Pedagogische ondersteuning van gezinnen en hulpverleners*. (pp. 111–122). Assen: Van Gorcum.

6. Contactgegevens

VZW Kind en Taal

Katrien Jansegers, algemeen directeur

Stalenstraat 48

3600 Genk

info@kindentaal.be